

РОЗДІЛ 1 ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

УДК 316.354 (477)

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «УКРАЇНСЬКИЙ ІНСТИТУТ ВОЄННОЇ ІСТОРІЇ»: ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ, ДІЯЛЬНІСТЬ, ЗДОБУТКИ

ALL-UKRAINIAN PUBLIC ORGANIZATION "UKRAINIAN INSTITUTE OF MILITARY HISTORY": PREDICTIONS OF CREATION, ACTIVITY, GREETINGS

Міненко Л.М.,
аспірант

Національної академії керівних кадрів культури та мистецтв

Метою статті є висвітлення передумов створення, діяльності і здобутків Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» (далі – ВГО «УІВІ»). Розкрито головні етапи роботи цієї наукової громадської інституції. Досліджено заходи, що здійснювалися з метою набуття Інститутом статусу державної установи. Показано діяльність інституту щодо заснування і видання фахового журналу «Воєнна історія». Викладено наукові здобутки, досягнуті як самостійно, так і у співпраці з державними та громадськими інституціями. Актуальність дослідження полягає в необхідності вивчення досвіду і популяризації діяльності Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» в частині виконання статутних завдань практично без державної підтримки та лише на громадських засадах, поширення інформації про надання інститутом наукових послуг і послуг наукової експертизи, формування авторського бачення інституційних змін, що можуть забезпечити якісний розвиток військової науки в Україні.

Ключові слова: Український інститут воєнної історії, Національний військово-історичний музей України, Спілка офіцерів України, журнал «Воєнна історія», Збройні Сили України.

Целью статьи является освещение предпосылок создания, деятельности и достижений Всеукраинской общественной организации «Украинский институт военной истории». Раскрыты главные этапы работы этой научной общественной институции. Исследованы мероприятия, которые проводились с целью получения Институтом статуса государственного учреждения. Показана деятельность института по учреждению и изданию профессионального журнала «Военная история». Изложены научные достижения, полученные как самостоятельно, так и в сотрудничестве с государственными и общественными институтами. Актуальность исследования заключается в необходимости изучения опыта и популяризации деятельности Всеукраинской общественной организации «Украинский институт военной истории» в части выполнения уставных задач практически без государственной поддержки и только на общественных началах, распространении информации о предоставлении институтом научных услуг и услуг научной экспертизы, формировании авторского видения институциональных изменений, которые могут обеспечить качественное развитие военной науки в Украине.

Ключевые слова: Украинский институт военной истории, Национальный военно-исторический музей Украины, Союз офицеров Украины, журнал «Военная история», Вооруженные Силы Украины.

The purpose of the article is to highlight the preconditions for the creation, activities and achievements of the All-Ukrainian public organization "Ukrainian Institute of Military History". The main stages of the work of this scientific public institution are revealed. The work that was carried out with the aim of acquiring the status of a state institution by the Institute is researched. The activity of the institute on the establishment and publication of the magazine "Military History" is shown. Described independent scientific achievements and implemented in cooperation with state and public institutions. The urgency

of the study is to study the experience and popularization of the activity of the All-Ukrainian public organization "Ukrainian Institute of Military History" in the part of the execution of statutory tasks with virtually no state support and only on a voluntary basis. Also relevant are the dissemination of information about the provision of scientific services and scientific expertise by the Institute and the formation of an author's vision of institutional changes that can ensure the qualitative development of military science in Ukraine.

Key words: Ukrainian Institute of Military History, National museum of military history of Ukraine, Union of officers of Ukraine, Military History Magazine, Armed Forces of Ukraine.

Постановка проблеми. Нині особливого значення набуває питання об'єктивності проведених досліджень і підвищення результативності вітчизняної науки. Оцінка діяльності наукових установ, у тому числі й історичного напрямку, здійснюється на основі аналізу наявних механізмів фінансування, прийомів управління, а також співпраці та взаємодії з іншими науковими установами і державними органами в частині досягнення єдиних поглядів на актуальні проблеми. Крім того, до уваги беруться наявні наукові кадрові ресурси і матеріально-технічна база. Головною оцінкою результативності установи є її наукова продуктивність, що базується на розробленні значущих наукових тем сьогодення, залученні в наукове співтовариство всіх заінтересованих сторін, наявності патентів та авторських свідоцтв. Водночас аналізу та оцінці діяльності дослідних організацій історичного напрямку, що існують у межах громадських організацій з не бюджетним фінансуванням, в Україні присвячена незначна кількість досліджень.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. На прикладі оцінки передумов створення, діяльності та здобутків ВГО «УІВІ» автор акцентує увагу, що розвиток окремих сегментів історичної науки може бути досить продуктивним за умови спільних зусиль державних і громадських інституцій. Цим зумовлено вибір теми дослідження. Адже діяльність Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» здійснюється за наявності достатнього кадрового наукового потенціалу, величезного бажання переосмислити воєнну історію України, викласти в новітніх публікаціях та отримати вагомі наукові результати. Проте все це відбувається на

громадських засадах, практично без державної підтримки. Поєднання і координація співпраці всіх заінтересованих сторін, на думку автора, забезпечить раціональне використання ресурсів, підвищить рівень достовірності й відповідальності за кінцевий результат, унеможливить конфлікт інтересів, сприятиме зміцненню репутації держави і громадських інститутів.

Формулювання цілей статті. Для переосмислення здобутків і намічених можливих шляхів вирішення окресленої проблеми пропонується поетапно дослідити становлення ВГО «УІВІ» і за результатами надати авторський варіант розвитку військової історичної науки в Україні.

Аналіз досліджень і публікацій. Про співпрацю Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» з іншими науковими і державними інституціями описувалося в межах прес-релізів різних заходів П. Бесарабом [1], А. Задубінним [6], Т. Ольшаницьким [23], І. Печенюком [24], Р. Росляком [28; 29], Н. Седак [30]. Частина інформації відображена в архівних документах ВГО «УІВІ» та Національного військово-історичного музею України (далі – НВІМУ). Спогадами щодо історії створення і розвитку організації поділились Голова Правління В. Карпов, а також активні члени інституту В. Бережинський, В. Горелов, І. Печенюк. Висвітлення проблем діяльності ВГО «УІВІ» у своїх працях найповніше здійснив заступник Голови Правління, головний редактор фахового журналу «Воєнна історія» С. Литвин [15; 16; 17; 18; 19; 20; 21].

Виклад основного матеріалу. Всеукраїнська громадська організація «Український інститут воєнної історії» була створена 30 травня 2001 року з ініціативи

представників Національної академії оборони України (нині – Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського) та Інституту історії України НАН України [26]. Першим кроком для досягнення цієї мети став круглий стіл на тему «Воєнно-історична наука в Україні: стан і перспективи» за участю провідних вчених, фахівців у царині воєнної історії, представників керівного складу Міністерства оборони України і державних органів влади [23].

У межах круглого столу відбулися установчі збори зі створення ВГО «УІВІ», які затвердили Статут організації, що був зареєстрований у Міністерстві юстиції України 4 жовтня 2001 року. В ході заходу науковці акцентували увагу громадськості на практичній відсутності досліджень української військової історії в добу комуністичного тоталітаризму або їх висвітленні з точки зору російської воєнно-історичної науки. Висловили сподівання, що робота Інституту воєнної історії сприятиме координації дій різних установ, що займаються дослідженнями в галузі військової історії, окремих науковців, аматорів, забезпечить об'єктивне відтворення героїчного і трагічного минулого України. Зазначили, що створюваний Інститут у своїй діяльності має охопити весь спектр напрямів воєнно-історичних досліджень з давніх часів до сьогодення та вивчати локальні війни і збройні конфлікти останнього часу. А також звернули увагу на відкритість організації для всіх бажаючих досліджувати воєнну історію, в тому числі для студентів, що спонукатиме молодь розробляти відповідну тематику курсових, дипломних і магістерських робіт [26]. За підсумками такої науково значущої події Інститут історії України НАН України видав окрему збірку матеріалів [3]. Для посилення ролі ВГО «УІВІ» було укладено угоду про співробітництво між Українським інститутом воєнної історії та Інститутом історії України НАН України [4; 5].

З 2001 по 2002 роки ВГО «УІВІ» створила територіальні осередки майже в усіх

регіонах України, пройшла державну реєстрацію в Міністерстві юстиції України, визначила можливі перспективи розвитку, розширила коло своїх членів [27]. Серед колективних членів, представники яких беруть участь у роботі Інституту, є Генеральний штаб Збройних Сил України, Національна академія оборони України, Національна академія Служби безпеки України, Національна академія Міністерства внутрішніх справ України, Міжнародний благодійний фонд Стратегія-1, Інститут історії України НАН України, Науково-дослідний інститут козацтва при Інституті історії України НАН України, Інститут біографічних досліджень НАН України, Інститут української археографії та джерелознавства НАН України, Український державний науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства при Головному архівному управлінні України, Центр пам'яткознавства НАНУ, Українське товариство охорони пам'яток історії та культури [1; 30].

Об'єднання зусиль науковців для проведення в Україні фундаментальних досліджень у царині воєнної історії створюють умови для відродження, розвитку і популяризації героїчних сторінок воєнної історії українського патріотизму. Водночас ВГО «УІВІ» як громадський і науковий центр сприяє підготовці фахівців і наукових кадрів, які здійснюють пошук воєнно-історичних матеріалів і документів в Україні та за її межами, налагодженню активної системи обміну досвідом між різними заінтересованими інституціями, в тому числі міжнародними, що можуть проводити незалежні наукові воєнно-історичні експертизи і спеціальні дослідження із зазначених проблем. На практиці відбулося виокремлення воєнної історії в самостійний напрям дослідницьких інтересів, що дає змогу багатьом історикам систематизувати й переосмислити здобутки попередніх періодів, простежити і проаналізувати відомі й недосліджені раніше джерела, виявити зміни, розширити коло основних проблем.

Варто зазначити, що до моменту створення ВГО «УІВІ», у зв'язку з недостатнім фінансуванням, дослідження проблем воєнної історії фактично здійснювали штатні працівники науково-дослідних установ і підрозділів вищих військових навчальних закладів Збройних Сил України [13]. Недостатність подальшого фінансування стала причиною зменшення чисельності науково-дослідних установ і підрозділів та перерозподілу завдань між тими, що залишалися. Такий трансформаційний процес призвів до того, що станом на вересень 2003 року завданнями дослідження проблем воєнної історії, культурно-виховної і просвітницької роботи офіційно займався лише Науково-дослідний центр гуманітарних проблем Збройних Сил України при Центральному науково-дослідному інституті Збройних Сил України [14].

Незважаючи на наявність такого Центру, керівники військових навчальних закладів зверталися до Міністра оборони України з потребами оновити підручники і посібники для всебічного розвитку війська, формування сучасного мислення середнього і вищого командного складу, адже навчання проводилося за радянськими російськомовними підручниками та посібниками, виданими у 70–80 роках ХХ століття. Маючи значний науковий ресурс, вони зверталися з проханням фінансування роботи науковців у цій сфері. У відповідь було або мовчання, або ж формальні відписки. Деяко вдавалося досліджувати і видавати за кошти партнерів. Створений на громадських засадах Інститут не міг вирішувати всього складного комплексу проблем, що стояли перед науковцями і громадськістю щодо дослідження питань, пов'язаних з воєнною історією. Саме тому потреба започаткування Інституту воєнної історії Міністерства оборони України як державної науково-дослідної установи була очевидною [1].

З червня 2003 року наміри створити потужну інституцію з дослідження і популяризації воєнної історії гальмувалися формальними відписками [14]. Іні-

ціативи керівництва ВГО «УІВІ» щодо «одержавлення» проблем воєнної історії знайшли підтримку тільки з боку Президента України Віктора Ющенка. Зокрема, за дієвої участі Міністра оборони України Ю.І. Єханурова Постановою Кабінету Міністрів України від 21 жовтня 2009 року № 1140 (за підписом Прем'єр-міністра України Ю.В. Тимошенко) «з метою відродження військових національно-історичних традицій та проведення фундаментальних воєнно-історичних досліджень» було створено Науково-дослідний центр воєнної історії Міністерства оборони України [25]. Це стало вагомим досягненням керівництва ВГО «УІВІ».

З приходом до влади В.Ф. Януковича, 7 липня 2010 року, науково-дослідний центр, ще не будучи до кінця сформованим, було ліквідовано. В обґрунтуванні ліквідації центру, можновладці використали аргумент, що вже існує «Український інститут воєнної історії», не зазначаючи, що Інститут – всього лише громадська організація, до створення та існування якої влада не мала жодного стосунку [16; 25].

Переборюючи труднощі, керівництво ВГО «УІВІ» і його активні учасники продовжували активну діяльність. Їхніми зусиллями забезпечувалося видання науково-популярного журналу «Воєнна історія». Перший номер журналу «Воєнна історія» вийшов у січні 2002 року, а вже із січня 2003 року журнал був зареєстрований у Вищій атестаційній комісії України як фаховий з історичних наук (Постанова Президії ВАК України від 15 січня 2003 року, № 1/05/1 [18]). Виходить журнал 6 разів на рік. Його електронна версія зареєстрована в Національній бібліотеці імені Вернадського і розміщена на власному сайті [16]. До складу редакції журналу увійшли вчені-історики, юристи, військові.

Для роботи редакційної колегії журналу «Воєнна історія» у 2003 році планувалося виділити приміщення та оргтехніку в Національній академії оборони. Водночас у Міністерстві оборони України

розглядалося питання щодо доцільності створення редакційно-видавничого комплексу, який би забезпечував діяльність усіх видань, засновником яких є Міністерство оборони України [13]. Проте в листі Першого віце-прем'єр-міністра України М.Я. Азарова щодо надання журналові «Воєнна історія» статусу бюджетного видання було відмовлено [20]. Саме тому через зменшення передплатних можливостей журналу доводилося долати фінансові труднощі. Значне погіршення фінансових можливостей відбулося у 2011 році, коли Міністерство оборони України припинило передплату журналу для військових бібліотек, що було в попередні роки вагомою підтримкою.

Нині він видається виключно на добровільні фінансові внески. Редакційна команда журналу і його незмінний головний редактор – доктор історичних наук, професор С.Х. Литвин, розуміючи необхідність і важливість журналу, доклали титанічних зусиль для забезпечення його видання. Намагання С.Х. Литвина зробити журнал бюджетним виданням не реалізувалися через байдужість владних структур до його ідейно-патріотичного складника для переосмислення воєнної історії та відвертого саботажу цього питання. Формально в листуванні зазначалося, що «надання журналові «Воєнна історія» статусу бюджетного видання в умовах обмежених коштів не вбачається можливим» [16].

Сьогодні редакція журналу формально числиться у приміщенні Центрального будинку офіцерів [14]. Реально ж збір матеріалів проводить особисто головний редактор, а підготовка оригінал-макету і друк журналу відбуваються у львівському видавництві «Літературна агенція «Піраміда». Головному редактору вдається утримувати видання за таких умов лише дякуючи особистому авторитету і переконанню, що це необхідно для науковців, докторантів, ад'юнктів, науково-педагогічним працівникам закладів освіти. Останнім цей журнал слугує цінним джерелом для військово-патрі-

отичного виховання молоді. Саме тому журнал за роки своєї роботи здобув авторитет і повагу своїх читачів та визнання в наукових колах.

На його сторінках друкуються нормативно-правові документи, звернення керівників держави і силових відомств, наукові праці провідних вітчизняних та іноземних учених із проблем воєнної історії, дослідників старовини і доблесті українського війська. Головним пріоритетом матеріалів, що публікуються, є науковість, а це передбачає об'єктивне висвітлення української воєнної історії [1]. Журнал пропагує національні воєнно-історичні цінності, відкриває нові, маловідомі сторінки воєнної історії, подає матеріали про воєнні конфлікти і миротворчі операції, історичні портрети видатних військових діячів, пам'ятки воєнної історії, публікує архівні документи й спогади учасників бойових дій тощо. Видання є особливо необхідним для патріотичного виховання військових кадрів на героїчних воєнних традиціях українського народу [16].

Крім публікації журналу «Воєнна історія», учасники ВГО «УІВІ» готують до друку книги, монографії, консультують і допомагають у захисті досліджень молодим науковцям тощо. Так, під егідою ВГО «УІВІ» вийшла монографія полковника С.Х. Литвина «Суд історії: Симон Петлюра і петлюріана». У книзі вперше в Україні комплексно досліджено життя і діяльність Голови Директорії і Головного Отамана Військ Української Народної Республіки Симона Петлюри. Завдяки дослідженню значного масиву історичної літератури, мемуаристики, періодичних видань та раніше невідомих архівних матеріалів проаналізовано розвиток, сучасний стан і напрями висвітлення життя і діяльності С. Петлюри на тлі національно-визвольної боротьби українського народу. Акцентуючи увагу на найбільш суперечливих історіографічних оцінках, у книзі розглянуто особистість Симона Петлюри і його місце в історії. Науковим редактором виступив доктор історичних наук, професор Ю. Шаповал. Виходу у світ цієї

книги сприяли Міністерство освіти і науки України, Інститут досліджень модерної історії України в США, Фондація імені Симона Петлюри в Канаді. Вступне слово написав Президент Української Народної Республіки в екзилі в 1989–1992 роках Микола Плав'юк. Електронна версія книги частково доступна на сайті «Українське життя в Севастополі» [29].

У 2001 році видано колективну монографію «Військове будівництво в Україні у ХХ столітті: історичний нарис, події, портрети» за загальною редакцією генерала армії України, кандидата військових наук О.І. Кузьмука. Книга висвітлює неординарні події військової історії України ХХ століття, діяльність її постатей, виникнення і функціонування різних збройних формувань у роки національно-визвольної боротьби та Радянської влади, створення сучасних Збройних Сил України. Праця висвітлює історичні події, що відбувалися в ході бойових дій на українських землях, стратегію і тактику, організацію військових формувань та їх озброєння. У числі рецензентів виступили доктор історичних наук, професор С.Х. Литвин, доктор історичних наук, професор М.І. Рибак, доктор історичних наук, професор О.І. Гуржій. Науковим керівником авторського колективу став доктор історичних наук, академік Української Академії наук національного прогресу та Аерокосмічної академії України О.І. Уткін. До авторського колективу увійшли доктори історичних наук професор М.Ф. Карпенко, О.Є. Лисенко, професор, член-кореспондент Національної Академії наук України О.П. Реєнт, кандидати історичних наук В.Г. Бережинський, начальник відділу фондів Національного військово-історичного музею України В.І. Горелов, Л.В. Гриневич, В.А. Гриневич, доцент О.П. Павленко, кандидат філософських наук, професор В.В. Бринцев, полковник у відставці, завідувач лабораторії науково-дослідних робіт Національного військово-історичного музею України І.В. Чичкань. Усі автори цієї книги є учасниками ВГО «УІВІ» [2].

Ще одним вагомим науковим доробком Інституту стала багаторічна колективна праця сучасних учених-істориків «Україна в полум'ї війни. 1941–1945». У науковій роботі розкрито оборонні та наступальні операції на теренах України періоду Великої Вітчизняної війни. Керівник авторського колективу – доктор історичних наук, професор Петро Пантелійович Панченко – вміло підібрав авторів, серед яких є: учасник трагічних і героїчних подій того часу академік Національної академії наук, Герой України П. Тронько, генерал армії В. Радецький, доктори історичних наук, професори О. Уткін та Ф. Левітас, генерали І. Тищенко та О. Копаниця, полковники І. Хруленко, В. Горелов (начальник наукового відділу фондової роботи Національного військово-історичного музею України, кандидат історичних наук), Н. Агаєв, капітан 1-го рангу С. Крутіков, кандидат історичних наук О. Артемов та інші [24].

Крім того, підготовлені до друку підручник «Воєнна історія», навчальний посібник для старшокласників «Настільна книга призовника», навчальний посібник для студентів і слухачів «Розвиток воєнного мистецтва зі стародавніх часів і до сучасності» тощо. Керівництво і учасники ВГО «УІВІ» не одноразово виступали на радіо і телебаченні. Розроблено і впроваджено паспорт спеціальності 20.02.22 «Військова історія», що регламентує дослідження теоретичних та науково-методичних проблем з історії війн, воєнного мистецтва, воєнної думки, військових формувань, збройних сил, їх видів, родів військ та їх всебічного забезпечення [27].

Науковцями ВГО «УІВІ» у співпраці з Міжнародним благодійним фондом «Україна-ЮНЕСКО» проведено всебічне дослідження Синьоводської битви 1362 року. Ці дослідження були висвітлені в межах міжнародних наукових конференцій «Локалізація місця Синьоводської битви 1362 року: Синюха чи Снивода» і «Синьоводській битві 650: стан досліджень, дискусійні проблеми,

перспективи», що відбулися 2 листопада 2011 року і 3 жовтня 2012 року в Національному університеті оборони України. Варто зазначити, що конференції на тему Синьоводської битви проводяться Міжнародним благодійним фондом «Україна-ЮНЕСКО» на базі університету, починаючи з 2009 року [31].

Учасники конференцій констатували, що інформація про цю битву навмисно замовчувалася офіційною історіографією всіх попередніх часів з намаганням взагалі викреслити її з історичного процесу. Вченими істориками України, Литви та Білорусії було доведено, що саме Синьоводська битва (відбулася на 18 років раніше, ніж Куликовська битва) підірвала могутність Золотої Орди, поклала початок визволенню слов'янських народів від татарського поневолення та їх об'єднанню в межах Великого князівства Литовського і Руського, започаткувала інтеграцію руських земель з європейськими державами і народами на засадах і формах, відмінних від абсолютиської монархії Московії. Крім того, всебічний аналіз історичних джерел вказав, що пограниччя Волині, Київщини і Поділля на річці Снина (Синя Вода), у районі сіл Уланів (град Синя Вода), Воронівці, Рибчинці, Зозулинці є найбільш вірогідним місцем Синьоводської битви. Саме там, у селищі Уланові у вересні 2012 року, за участі ВГО «УІВІ», споруджено пам'ятний знак на честь 650-річчя Синьоводської битви. У зв'язку з цим учасники конференцій закликали наукову громадськість країн-учасниць зосередити свої зусилля на відродженні воєнної історії, її глибокому дослідженні, висвітленні та широкій популяризації в суспільстві [17; 21].

Окремо варто зупинитися на співпраці Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» та Національного військово-історичного музею України (НВІМУ) в частині співорганізації важливих заходів [11]. Так, починаючи з 2009 року, спільно проведено 8 наукових конференцій: Минуле і сучасне Волині та Полісся. Сторінки

військової історії краю (24,25.03.2009 р., м. Луцьк); Воєнна історія Поділля і Буковини (25, 26.11.2009 р., м. Кам'янець-Подільський); Воєнна історія Галичини і Закарпаття (15.04.2010 р., м. Львів); Воєнна історія Сіверщини та Слобожанщини (15.12.2010 р., м. Харків); Воєнна історія Наддніпрянщини та Донщини (25.05.2011 р., м. Дніпропетровськ); Воєнна історія Північного Причорномор'я і Таврії (6,7.10.2011 р., м. Севастополь); Воєнна історія Середньої Наддніпрянщини (15.03.2012 р., м. Київ); Воєнна історія України. Регіони Волинь та Полісся (25,26.04.2013 р., м. Рівне).

При цьому ВГО «УІВІ» виступав співорганізатором конференцій НВІМУ, присвячених окремим військовим подіям, що відображаються в музейних предметах, спогадах, долях відомих військових діячів, а саме: Науково-практичної конференції «Військова символіка держави: основні проблеми розвитку на сучасному етапі» (м. Київ, 27.05.2009 р.); Міжнародної наукової конференції «Україна у Другій світовій війні: джерела та інтерпретації (до 65-річчя Великої Перемоги)» (27.04.2010 р., м. Київ); Міжнародної історико-краєзнавчої наукової конференції «Україна та Волинь у наполеонівських війнах» (11,12.05.2012 р., м. Луцьк); Міжнародної наукової військово-історичної конференції «Холодна війна»: історія та уроки (1946–1991) (4,5.10.2012 р., м. Севастополь); Всеукраїнської науково-практичної конференції «Український технічний музей: історія, досвід, перспективи» (30,31.05.2013 р., м. Севастополь).

Також відбувалася співпраця науковців у межах роботи Вченої ради НВІМУ, що була створена у 2011 році. Основними завданнями Вченої Ради визначено: проведення наукових конференцій з актуальних питань музейної справи та військової історії; затвердження тем дисертацій здобувачів та їхніх наукових керівників (консультантів), планів дисертацій; заслуховування здобувачів про хід виконання дисертаційної роботи, коригування дослідження; оцінювання якості виконаної

здобувачем дисертаційної роботи, затвердження результатів атестації наукових працівників; рекомендація спеціалізованим вченим радам вузів щодо прийняття дисертації до розгляду; обговорення питань про підготовку наукових кадрів з числа співробітників Музею та підвищення їх кваліфікації тощо [9].

Під керівництвом вчених, які входили до Вченої ради НВІМУ, відбувалися розгляд досліджень співробітників музею та істориків з інших наукових установ і закладів освіти. Так, протягом 2011–2012 років відбулося затвердження та надання рекомендацій до друку книг: завідувача філії НВІМУ – музею «Герої Дніпра» Я.Б. Кваснюка «Бойові дії на території Станіславської області у червні-липні 1941 року, березні-жовтні 1944 року. Хронологічний довідник»; старшого співробітника обласного управління охорони пам'яток Ю.М. Толкачова «Меджибізька фортеця» (область); кандидата історичних наук, старшого наукового співробітника ЦНБ ім. В. Вернадського Т.А. Якубової «Очаківська фортеця».

Разом із тим було затверджено 9 тем дисертаційних досліджень, якими працівники НВІМУ та члени ВГО «УІВІ» здійснювали наукове керівництво. З їх числа у 2013 році доцент кафедри етнології та краєзнавства Інституту історичної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова Зубченко Світлана Петрівна захистила кандидатську дисертацію на тему «Національна політика радянської влади в період Другої світової війни (1939–1945 рр.)» [10; 12; 22], а старший викладач кафедри Військово-Морських Сил Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, капітан 2 рангу Фролов Сергій Миколайович 14 лютого 2018 року захистив кандидатську дисертацію на тему «Створення та розвиток частин спеціального призначення розвідки Чорноморського флоту (1953–1992 рр.)» [7].

Силами науковців ВГО «УІВІ» за сприяння керівництва НВІМУ розпочалася робота над трьохтомним виданням «Воєнна історія України». Зокрема,

21 квітня 2011 року було затверджено його концепцію [8; 10]. Проте поки що вдалося видати лише перший том цього амбітного видання.

За період своєї співпраці НВІМУ та ВГО «УІВІ» спільно надавали комплекс наукових послуг, як початківцям у науці, аматорам, так і досвідченим історикам. НВІМУ забезпечував апробацію досліджень на конференціях, публікував тези, а ВГО «УІВІ» надавав можливість друкуватися у фаховому виданні. Таким чином, розширювалися лави учасників Українського інституту воєнної історії і відбувалося розширення кола авторів, які співпрацювали з Національним військово-історичним музеєм України. Така співпраця сприяла утворенню, формуванню і розвитку нової плеяди військових істориків незалежної України. Використовуючи створений НВІМУ та ВГО «УІВІ» науковий майданчик, більш досвідчені вчені передавали свій досвід новачкам у науці, впливали на формування їхнього світогляду, розширювали кругозір. Завдяки широкій географії учасників цих заходів відбувалася популяризація і поширення інформації по регіональних закладах освіти, в тому числі школах, музеях, інших установах культури про діяльність НВІМУ та ВГО «УІВІ».

ВГО «УІВІ» співпрацювало також з іншими громадськими організаціями, зокрема з Науково-дослідним інститутом козацтва. У 2001 році ця інституція долучилася до створення ВГО «УІВІ» [23], а також брала участь в інших наукових заходах Інституту і військового музею Збройних Сил України. У журналі «Воєнна історія» існує окрема рубрика, присвячена історії козацтва.

Значна кількість учасників ВГО «УІВІ» є військовослужбовцями – членами Спілки офіцерів України. Спілка, заснована офіцерами-патріотами ще в липні 1991 року, відіграла важливу роль у розробці військового законодавства і створенні Збройних Сил України. У результаті багаторічної прихованої заборони діяльності її осередків у військових під-

розділах, з метою нівелювання потужного інструменту цивільного контролю за діяльністю силових структур держави, осередки Спілки було практично знищено, а ті, що залишилися, було перетворено в організацію переважно офіцерів запасу і у відставці [19]. Спілка офіцерів України намагається здійснювати цивільний контроль за діяльністю військового відомства і впливати на всі сторони життєдіяльності військ, брати на себе вирішення соціальних проблем військовослужбовців і членів їхніх родин. Наявність подібних структур у державних інституціях, у тому числі й силових, дозволяє забезпечити подальший поступовий демократичний і цивілізаційний розвиток держави взагалі.

Так, ВГО «УІВІ», спільно зі Спілкою офіцерів України і Національним військово-історичним музеєм України, взяли активну участь у святкуванні 20-річчя створення ВМС України, яке відбулося, переважно за ініціативи і за участі громадських організацій, у квітні 2012 року. Саме Спілка офіцерів України в 1992 році виступала реальною організованою проукраїнською силою на флоті, очолила процес прийняття військової присяги на вірність народу України, склала ядро організаційної групи та основу командування ВМС України. У відповідності до плану святкування почесні гості й ветерани ВМС відвідали кораблі Центру морських операцій Військово-морських сил,

здійснили екскурсію до філії НВІМУ – Військово-морського музею України. Делегація Спілки офіцерів України передала українську літературу та відеодиски з фільмами про історію українського військового флоту екіпажам. На завершення заходів з відзначення 20-ї річниці відродження Військово-Морських Сил України Спілка офіцерів України разом з ВГО «УІВІ» на базі філії НВІМУ провела в Севастополі круглий стіл на тему «20 років ВМС України: стан та перспективи розвитку» [15].

Висновки. На підставі вищевикладеного слід зазначити, що керівництво Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» доклало великих зусиль для створення громадської наукової установи. Інститут здобув авторитет, повагу і визнання в наукових колах, а фаховий журнал «Воєнна історія» став надійним науковим партнером, за допомогою якого науковці, публіцисти, аматори мають можливість викласти свої дослідження, міркування, дискутувати. Головні складнощі, як на початку діяльності, так і сьогодні, полягають у відсутності фінансування та державної підтримки. Загальний стан воєнно-історичної науки в Україні потребує створення державної науково-дослідної установи для фундаментальних досліджень у галузі воєнної історії, співзасновниками якої повинні стати всеукраїнські громадські організації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бесараб П. Сергій Литвин: «Наш журнал – пролом у глухій стіні байдужості до воєнно-історичної науки». Воєнна історія. № 1. 2002. URL: http://warhistory.ukrlife.org/1_02_3.htm (дата звернення: 12.02.2018).
2. Військове будівництво в Україні у XX столітті: історичний нарис, події, портрети. / за заг. ред. О.І. Кузьмука. Київ. ВД «Ін Юре». 2001. 448 с.
3. Воєнно-історична наука в Україні: стан і перспективи: матеріали Круглого столу 30 травня 2001 року. м. Київ. К.: Ін-т історії України НАН України, 2001. С. 36.
4. Договір про співробітництво між ВГО «УІВІ» та Інститутом історії України НАН України від 18 червня 2011 р. Архів ВГО «УІВІ». Док. фонд. 2 арк.
5. Договір про співробітництво між ВГО «УІВІ» та Інститутом історії України НАН України від 30 січня 2013 р. Архів ВГО «УІВІ». Док. фонд. 2 арк.
6. Задубінний А. Науковий «десант» до міста Лева. Народна армія. 24 квітня 2010 р. С. 6.
7. Захист кандидатської дисертації Фролова Сергія Миколайовича. URL: <http://nuou.org.ua/svrk2670904/andef2670904/zakhyst-kandydatskoi-dysertatsii-frolova-serhiia-mykolaiovycha/1663-zakhyst-kandydatskoi-dysertatsii-frolova-serhiia-mykolaiovycha.html> (дата звернення: 26.02.2018).

8. Звіт про діяльність Національного військово-історичного музею України за 2011 рік. Архів НВІМУ. Док. фонд. 69 с.
9. Звіт про діяльність Національного військово-історичного музею України за 2012 рік. Архів НВІМУ. Док. фонд. 55 арк.
10. Звіт про діяльність Національного військово-історичного музею України за 2013 рік. Архів НВІМУ. Док. фонд. 113 с.
11. Звіт про діяльність Центрального музею Збройних Сил України за 2009 рік. Архів НВІМУ. Док. фонд. 93 арк.
12. Зубченко С. П. Національна політика радянської влади в період Другої світової війни (1939-1945 рр.): автореф. дис ... канд. іст. наук: 07.00.02. Донецьк. 2013. 20 с.
13. Лист Міністра оборони України Марчука Є.К. Першому віце-прем'єр-міністру України, Міністру фінансів України Азарову М.Я. «Щодо підготовки фахівців у галузі «Воєнна історія» та видання журналу «Воєнна історія» № 205/945/д від 17.07.2003 р. Архів ВГО «УІВІ». Док. фонд. 2 арк.
14. Лист першого заступника Міністра оборони України з гуманітарної політики та у зв'язках з Верховною Радою України Гошовської В.А. народному депутату України Манчуленку Г.М. «Щодо створення науково-дослідного інституту воєнної історії та створення умов для роботи редакції журналу «Воєнна історія» від 9.10.2003 р. № 205/1246/д. Архів ВГО «УІВІ». Док. фонд. 2 арк.
15. Литвин С. Відзначення у Севастополі 20-ї річниці створення Військово-Морських Сил України. Воєнна історія. 2012. № 2 (62). URL: http://warhistory.ukrlife.org/2_12.html (дата звернення: 20.02.2018).
16. Литвин С. Воєнно-історична наука в Україні в контексті 10-ліття всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» та журналу «Воєнна історія». Воєнна історія. 2011. № 6 (60). С. 5–13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vist_2011_6_3 (дата звернення: 20.02.2018).
17. Литвин С. Про Всеукраїнську наукову конференцію на тему: «Локалізація місця Синьоводської битви 1362 року: Синюха чи Снивода». Воєнна історія. 2011. № 4 (58). С. 5–10.
18. Литвин С. Слово до читача. Воєнна історія. 2003. № 1. URL: http://warhistory.ukrlife.org/1_03_1.htm (дата звернення: 20.02.2018).
19. Литвин С. Спілка офіцерів України як інституція громадянського суспільства у нових соціально-політичних умовах. Воєнна історія. 2005. № 1–2 (19–20). URL: http://warhistory.ukrlife.org/1_2_05_3.htm (дата звернення: 20.02.2018).
20. Литвин С.Х. Історія про «Воєнну історію». Воєнна історія. 2003. № 5–6. URL: http://warhistory.ukrlife.org/5_6_03_3.htm (дата звернення: 20.02.2018).
21. Литвин С.Х. Про Міжнародну наукову конференцію на тему «Синьоводській битві 650: стан досліджень, дискусійні проблеми, перспективи». Воєнна історія. 2013. № 1 (67). С. 5–10.
22. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження рішень Атестаційної колегії Міністерства щодо присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань від 03 квітня 2014 року» від 15 квітня 2014 року № 456. URL: http://lib.pedpresa.ua/wp-content/uploads/2015/01/Spetsvypusk-traven__-_5_2014.pdf (дата звернення: 26.02.2018).
23. Ольшаницький Т.В. Науково-дослідному інституту козацтва п'ять років. URL: <http://library.ua> (дата звернення: 23.02.2018).
24. Печенюк І. Україна в полум'ї війни (1941-1945): сучасне переосмислення уроків історії. Воєнна історія. 2005. № 3–4. URL: http://warhistory.ukrlife.org/3_4_05_9.html (дата звернення: 20.02.2018).
25. Постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Науково-дослідного центру воєнної історії» від 21 жовтня 2009 р. № 1140. Втратила чинність згідно Постанови КМУ від 7 липня 2010 року № 562. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/ru/1140-2009-%D0%BF> (дата звернення: 26.02.2018).
26. Протокол №1 установчих зборів громадян України щодо створення Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» від 30 травня 2001 року. Архів ВГО «УІВІ». Док. фонд. 6 арк.
27. Протокол № 2 Загальних зборів Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії» від 18 лютого 2002 року. Архів ВГО «УІВІ». Док. фонд. 4 арк.

28. Росляк Р. Дослідженнями треба займатися на державному рівні. Народна армія. 2 червня 2007 р. С. 6.

29. Росляк Р. Реалії сьогодення й перспективи. Народна армія. 25 грудня 2001 р.

30. Седак Н.В. Відродження історичної спадщини українського народу – спільне завдання Українського інституту воєнної історії та військових музеїв. Військовий музей. 2001. № 2. С. 88–89.

31. У Національному університеті оборони України відбулася Міжнародна наукова конференція на тему: «Синьоводській битві – 650: стан досліджень, дискусійні проблеми, перспективи» URL: <http://unesco.com.ua/ua/about/useful/321> (дата звернення: 27.02.2018).